jelenleg a mintegy 50 együttesben táncoló 2.500 gyerekből és 100 felnőtt szakemberből áll.

A tagdíjakból, felajánlásokból, pályázatokból és (társadalmi egyesületként) költségvetési támogatásból gazdálkodó közösség elég erősnek látszik, hogy megőrizze az "örökséget" a bővebb esztendők beköszöntéséig; azaz tartsa a lelket azokban a gyerekekben és felnőttekben, akik életük fontos részének érzik a táncot és a táncpedagógiát. Az egyesület 1991-ben tartott módszertani foglalkozást pedagógusok és pedagógusjelöltek számára *Játék és tánc az iskolában* címmel, 30-40 fő részvételével. *Százhalombattán* háromnapos továbbképzést tartottak együttesvezetők és gyakorló néptáncpedagógusok számára, 60-an éltek a lehetőséggel. A nyár folyamán *Szegeden, Debrecenben, Szekszárdon, Szarvason* voltak területi és országos találkozók, majd decemberben az Erkel Színházban zajlott le a *Gyermektáncantológia '91.* Az egyesület 440 fő részvételével augusztusban egyhetes népművészeti tábort is tudott rendezni a "piacosított" *Csillebércen.*

Az idén sem tervez kevesebbet az Örökség. Sőt a rendszeres találkozási alkalmakon kívül bővíteni szeretné tevékenységét. Köztudott, hogy a tánckultúra valójában elválaszthatatlan a vele azonos gyökerű tárgykultúrával. Hogy a zenéről már ne is beszéljünk! Ezért az Örökség Egyesület szeretné tevékenységi körébe vonni a (nem nagy számban, de létező) gyermek népzenei együtteseket és a tárgyi népművészettel foglalkozó csoportokat, szakköröket. Külön figyelmet fordítanak a jövőben a népviseletek készítésére, ilyen irányú tanfolyamot is szerveznek. Az idei háromnapos együttesvezetői továbbképzés a Sárköz néphagyományait igyekszik feldolgozni. A júniusi népművészeti táborban már számítottak a gyerekzenészek és tárgyalkotók részvételére is.

Nem feledkezik meg az idei program arról sem, hogy bevonja a munkába az egyesületben eddig nem képviselt területek csoportjait, elsősorban a kistelepülések gyerekközösségeit.

A programok megvalósítása során az egyesület – a tagdíjakon túl – kénytelen a résztvevők kisebb-nagyobb költségvállalására is építeni. Egyelőre nem látjuk annak jeleit, hogy a gyermek-népművészeti mozgalomnak ez a szervezete anyagi eszközök hiánya miatt színvonalbeli engedményekre kényszerülne. Üdvös lenne azonban, ha hatókörét nemcsak a kistelepülések, hanem a nagytelepülések egyre ziláltabbá váló gyerektársadalmára is kiterjeszthetné, mint a testi-lelki egészségnevelés bizonyítottan hatékony eszközrendszerét.

Az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület székhelye:
1072 Budapest, Akácfa u. 32. Telefon: 1-222-893.

TRENCSÉNYI IMRE

"Vízjelek"

Iskolák, pedagógiák Magyarországon Szombathely, 1991.

A szombathelyi *Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola* Németh László szakkollégiuma* ugyancsak "kitett magáért", amikor 1989. november 17-19 között Közép-Kelet-Európa Szemináriumainak egyikén (a szakkollégium Reformpedagógia csoportja szervezésében) Velemen megrendezte az *Alternatív pedagógiák, pedagógiai alternatívák Magyarországon* című konferenciát. Ennek anyagát tartalmazza az 1991-ben kiadott *Vízjelek* című kiadvány (terjedelme 236 oldal, példányszám: 1000).

---

* "A szakkollégium története – írja *Fűzfa Balázs* 1992. május 13-i levelében – bonyolult kérdés... 1987-től létezik, s célja az, hogy a főiskola igazán gondolkodni akaró hallgatóinak – és akár oktatóinak – lehetőségeket biztosítson a 'kifutásra', magyarul arra, hogy gondolkodhassanak. Ezért vagy húszféle speciálkollégiumot indítottunk annak idején a filozófiatörténettől a filmesztétikán keresztül a szociológiáig, pedagógiáig... Effélékből nőttek azután ki esetenként a szélesebb körű érdeklődésre számot tartó rendezvényeink, konferenciáink, köztük a velemi sorozat... amelynek egyikét dokumentálja a Vízjelek. Mindezt tettük a Soros Alapítvány támogatásával, nélkülük esélyünk sem lett volna a létre." – Egyébként a patinás főiskola 1984-1988-as Évkönyve, mely minden további felvilágosítást megad az intézményről, e nemben a negyedik.

Ihletője, eredeti mozgatója és a kiadvány szerkesztője a magyar irodalom tanszékről Fűzfa Balázs.

Az érdeklődő olvasó figyelmét már itt felhívjuk két könyvre (amelyek szellemi vegyrokonságban vannak az itt ismertetendővel). Az egyik az Oktatáskutató Intézet Társadalom és oktatás című sorozatában (szerkesztik *Halász Gábor* és *Lukács Péter*) jelent meg; címe: Iskola és pluralizmus (Edukáció, Budapest, 1989). A másik: *Kísérletező, fejlesztő iskolák* (Első országos tanácskozás, Pannonhalma, 1990. január 3-5.); kiadta a Győr-Moson-Sopron Megyei Pedagógiai Intézet és a Tanterv- és Taneszközfejlesztés Országos Tanácsa (Győr, 1990), szerkesztette *dr. Németh Mária* és *Vajthó Erik*.

Mivel szorít a helyszűke, és most nem is ez a feladatunk – nem szemelvényezhetünk e két utóbbi munka gazdag választékából, jóllehet itt a rendszerváltás elvi konzekvenciáinak átfogó elméleti fejtegetésétől a folyó iskolakísérletek bevallottan "kritikus pontjaiig" oly sok minden található. Mindkettőben – meg közeli "rokonukban", a Vízjelekben is – egy kérdés dominál: a pluralizmus a pedagógiában; az, hogy hányféle pedagógia van (lehetséges, avagy működik) a ma Magyarországában, a "létező", hivatalos, minisztériumban és pedagógia tanszékeken kodifikált "nagy-széria-peadagógiától" a másféle – Zsolnai szavával élve – (jól-rosszul) "megcsinált" pedagógiákig.

A Vízjelek széles tárlaton vezet végig *Mihály Ottó*, *Sáska Géza*, a két *Zsolnai* elméleti, oktatáspolitikai fejtegetéseitől humán – ökológiai figyelmeztetésekig, illetve az "értékközvetítő, képességfejlesztő" irányzatig. Ezeket követi a már annyi kontroverziát megélt Szentlőrinc Csáky László önfejlesztő dombóvári iskolájától *Kocsis József* társadalmi gyakorlatra orientált iskolájának az esélyeit elemző borongásokig, illetve *Varga Ferenc* többértelmű kérdőjeléig: "Kinek kell Szentlőrinc?"

Ezt követi minden kísérletező örök credója: "Úgy se tudod abbahagyni" (Winkler Márta), s két "széles nyomtávú" beszámoló, amelyekben genezis (szó szerinti "teremtéstörténet") is van, meg pedagógus hitvallás is: *Lami Pál* a nyolcosztályos gimnázium egy lehetséges modelljéről (Németh László Gimnázium) és *Horn György* az alternatív közgazdasági gimnáziumról szóló írása.

Ezek után következik *Vekerdy Tamás* a Waldorf-óvodáról, iskoláról – pedagógiáról, majd *Merklin Timea*: Szabadság és motiváció című összeállítása a Freinet-pedagógiáról; s *Varga Krisztina* "varázslata" a drámapedagógiával kapcsolatban. Végül *Domokos Emília* fejtegetése: "miben segít a Gordon-módszer", s záróakkordként "a gyermekrajzok üzenete" – egy színes eszmélkedés *Molnár V. Józseftől*: az "Isten tenyerén". (Sajnos, e legutóbbi írás tipográfiai okokból nehezen silabizálható ki.)

Szerintünk e gazdag tartalmú, sokszínű, jól adagolt interjúkkal (melyek fokozott mértékben biztosítanak emberközelséget is) tarkított kötet egyik (ha nem "a") legfőbb mondanivalója – egyben erénye – a benne testet öltő pluralizmus, amely egyetlen irányzatot, próbálkozást sem állít be egyedül üdvözítőnek, de ugyanúgy nem is tör pálcát valami fölött, ami más, illetve ami eltér egy imaginárius "normától". Vekerdy Tamás az egyik oldalon ideológiai hazugságokat említ; a másik oldalon Kocsis József "szégyenlős", vagy "taktikus" szocialistákról beszél, meg arról, hogy múltunkat nem lehet le- (legfeljebb meg-) tagadnunk. E kötetben békésen megfér egymás mellett a vallásos, az el nem kötelezett, s a megújuló szocialista pedagógia igenlése. Pedagógiai parlament ez – van jobb és bal oldala; csak abban különbözik az igazi parlamenttől, hogy az eltérő nézetűek itt nem acsarkodnak, nem ölik egymást, szóval toleránsak.

A pluralizmus (jobbik énjének) kulcsszava: tolerancia. (Türelem, minden kényszer, erőszak, arrogancia, diktátum mellőzése.) Pluralizmus + tolerancia = működő demokrácia.

Talán nem "ünneprontó" egy optikai csalódás megemlítése e helyen. A pluralizmus nem azt jelenti, hogy nem-szocialista; – és nem is kommunista-ellenesség. A pluralizmus a legkülönbözőbb nézetek, irányzatok – "izmusok" – pártok, vallások, világnézetek együttélése. S ebben benne van a szocialista, a marxista irányzat is. (Csak nem monopolhelyzetben; nem is mint hegemón.)

*

A kötet gazdag keletkezéstörténettel szolgál. Hogyan született, terebélyesedett a Waldorf-pedagógia; hogyan és miért "találták ki" a nyolcosztályos gimnáziumra való áttérést; hogyan lehet – kell – a pedagógust "helyzetbe hozni"; hogyan született a Horn-féle csapat? Bepillanthatunk a kulisszák mögé.

*

Még inkább megtehetjük ezt, ha birtokunkban van két jeles vidéki kiadvány. Az egyik, amelyet Farkas Katalin volt szíves a rendelkezésemre bocsátani: Alternativitás az iskolában sorozat 1.

kötete "Waldorf-pedagógia" (*Steiner* eredeti írásával), szerkesztette Walláné Újházi Ildikó (Csongrád Megyei Pedagógiai Intézet, Szeged, 1990).

A másik ennek 72 oldalánál "kiadósabb": "Freinet-vel könnyebb", 305 oldalas szöveggyűjtemény 30 közleménnyel. Szerkesztették: Ballangó Jánosné, Galambos Rita, Horváth H. Attila és Standinger Beáta. Kiadta az esztergomi Vitéz János Tanítóképző Főiskola 1990-ben. (Itt jegyezzük meg, hogy többször írt Freinet-ről a korán elhunyt s ma már sehol sem méltatott, de igen tehetséges *Veress Judit* – volt munkatársam. – Így jár majd ebben a kommunikációs, modern és amnéziás világban *Takács Eta* is?)

Még valami: miután nálunk – itt és most – "gyanús" lett minden közösségi pedagógia és minden szó a munkával munkára nevelésről, a két "legmodernebb" pedagógia (Waldorf, Freinet) magaslatáról két "örökzöld" néz vissza ránk: a munkapedagógiáé és az önkormányzó közösségé.

Nem akarjuk holnapunkat a tegnap "béka-perspektívájába" vissza-beleszorítani, de ami igaz, az igaz. A gyerekek nem egy "kollektív monológ" elszigetelt alanyai; másfelől – Freinet-vel szólva, aki minden kényszert és sulykolást elvetett, akit támadtak jobbról és balról – kommunista létére a kommunisták és szociáldemokrata létére az egyháziak – (nem volt sem elvakult hívő, sem szovjet-másoló): a jövő iskolája a munka-iskola lesz. Igen: az alkotó emberé. De hiszen erről beszéltek, írtak és jósoltak nálunk *Lechnitzky Gyula* 1912-ben, *Joricza Ignác* 1914-ben, és *Szenes Adolf* és *Domokosné* és *Blaskovich Edit* és sokan mások – nem makarenkoiánusok. Nem mintha okunk volna szégyellni, eltaktikázni Makarenkót. Legalább annyi baja volt a hivatalos szovjet pedagógiai "hatóságokkal", mint nekünk a mieinkkel.

"Vízjelek". Iskolák, pedagógiák Magyarországon, BDTF, Szombathely, 1991.

FALUDI SZILÁRD

Nevelés- és iskolatörténeti szintézis

Bajkó Mátyás monográfiája sokkal több, mint aminek látszik. Mert olyan ez a könyv első pillantásra, mint egy tárgy ismertterjesztő céllal szerkesztett vázlata, ám valójában épp ellenkező vállalkozásról van szó. Egy élet kutató munkája eredményeinek sűrítményéről. Ezt a könyvet akár félszáz ívre is föl lehetne dúsítani, s megtehetné bárki, akinek kellő intelligenciája és intuíciója van. Csak követve a főszöveget, részletesen tanulmányozni kellene a jegyzeteket, a szerző sugalmazásaira odaadón figyelni eközben, s máris kész volna az a monumentális munka, amit ez a tárgy különben érdemel is.

A protestáns iskola a felvilágosodás és a reformkor évtizedeiben Erdélyben és az országban. Ez a tömör tanulmány tárgya, de természetesen szóba kerülnek az előzmények is. Így azután nemcsak a XVIII. század végétől a forradalomig, hanem már a tizenhetedik század utolsó évtizedével kezdődik annak a folyamatnak a története, amelynek lényege, hogy a középkori iskola fokozatosan – és a felvilágosodás hatására! – átalakul, s az iskolai tanulásban a műveltség átadásával párhuzamosan, s nem utolsó soron éppen magában a művelési, művelődési folyamatban megvalósul az ember nevelése-nevelődése. Mert a nevelés-nevelődés ilyen értelemben polgári mozzanat; ez a mozzanat még a szépirodalomban is megjelenik, mint a Bildungsroman műfaja.

A XVII-XVIII. század a barokk világkép ideje is. Az ellenreformáció kora. Áthatja ezt az időt az erős szellemi törekvés, hogy az emberiség visszanyerhesse középkori világképének univerzalitását. De ott van a reneszánsz roppant igénye is, hogy az ember a teremtés koronája. Az individuum ereje-hatalma, a polihisztorság nyilvánvalósága valami kettőséget visz ebbe a szellembe. A barokk kor tudósának két arca van, s ha egyik arcával a kémiára néz, a másikkal az alkímia felé tekint vágyakozva. S ebből a kettősségből bontakozik ki – s éppen az enciklopédisták hatására – az a tudós személyiség, aki a korabeli iskolának hangsúlyozottan fontos alakja, aki egyfelől polihisztor, másfelől – kivált az iskolát körülvevő közösség szemében – valamiféle titokzatos, akár ördöggel is cimboráló valaki, akinek természettudományi kísérletei miatt egyenesen ördögi híre támadhat (Hatvany István Debrecenben). A XVIII-XIX. század fordulóján azután kialakul az az iskola a protestáns régióban is, amelyik a tanítás-nevelés egybefonódottságát manifesztálja, s ennek föltétele az a nagyműveltségű tanáregyéniség, akinek a tudása